

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ

Аналітична доповідь
Травень 2023 р.

Ця публікація підготовлена в рамках проекту Програми MATRA, що фінансується Посольством Королівства Нідерландів в Україні. Оцінки та висновки авторів не слід розглядати як офіційну позицію Посольства.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ

Михайло ПАШКОВ,

співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру Разумкова

Широкомасштабна війна, розв'язана росією проти України, що спровокувала небезпечну конфронтацію між світовими центрами впливу, змінила зміст і специфіку діяльності держави та суспільства України в цілому та її зовнішньої політики зокрема. Під час війни (особливо в період широкомасштабної інтервенції) спостерігалася трансформація характеру, засобів і пріоритетів української дипломатії. Це унікальний досвід діяльності на світовій арені, який заслуговує на увагу. Окремі особливості та риси зовнішньої політики Києва в умовах війни окреслюються в цьому матеріалі.

1. ГЕОПОЛІТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОЦЕСИ

Політика України на світовій арені здійснюється на фоні та під впливом ескалації небезпечних взаємопов'язаних конфліктів регіонального і глобального рівнів. В узагальненому вигляді ідеться про: (а) низку локальних тліючих (латентних) конфліктів, що мають прямий або опосередкований вплив на Україну; (б) гостру конфронтацію на осі колективний Захід-росія, спричинену агресією кремля проти України; (в) зростаюче протистояння США-Китай, яке набуває ознак системної світової кризи; (г) глобальний конфлікт демократичного цивілізованого світу і табору авторитарних країн. Очевидно, що ці процеси взаємообумовлені та мають схожі причини та природу¹.

Кризові явища і конфлікти регіонального рівня. Широкомасштабна війна в центрі Європи, енергетичний шантаж рф, блокада країною-агресором українського агропромислового експорту, несприятлива світова кон'юнктура призвели до загострення соціально-економічних проблем на теренах ЄС. Ускладнив ситуацію приплив біженців з України, що перевищує за масштабами попередні хвилі міграційних потоків до Європи. Дестабілізаційним фактором є тривала гібридна експансія кремля, складовими якої є: втручання у внутрішньополітичні

процеси, експорт корупції, дезорієнтація громадської думки, інспірування розбіжностей між європейськими державами, підтримка праворадикальних, націоналістичних рухів, шпигунська, диверсійно-підривна діяльність тощо.

Складною залишається ситуація у Балканському регіоні, де спостерігаються внутрішньополітичні кризи, ескалація нестабільності (Чорногорія, Боснія та Герцеговина), триває міжетнічний конфлікт Сербія-Косово.

Перманентно напруженою виглядає ситуація довкола Придністров'я через намагання рф дестабілізувати ситуацію в Молдові. Небезпекою і викликом для Європи слід вважати агресивний і непередбачуваний диктаторський режим О. Лукашенка в Білорусі. Грузія переживає внутрішньополітичну кризу. Тривала конфронтація Вірменії та Азербайджану супроводжується політико-дипломатичними демаршами, територіальними претензіями та взаємними погрозами². На Близькому Сході, де стикаються інтереси США, Китаю, росії, дестабілізаційним фактором є агресивний іранський режим. Нерозв'язаним залишається тривалий збройний конфлікт в Сирії, який містить загрозу ескалації.

Зрозуміло, що цим переліком не вичерпується загальна картина локальних конфліктів

¹ Більш детально ці процеси окреслені в аналітичному виданні Центру Разумкова «Політичні, економічні і структурні наслідки російської агресії для України і світової спільноти». Київ, 2023 р. с. 12-25. — https://razumkov.org.ua/images/2023/04/21/2023_04_consequences_of_the_war_for_ukraine.pdf.

² МЗС Азербайджану закликала Вірменію усвідомити реальність другої Карабаської війни. — Інтерфакс-Україна, 20 березня 2023 р., <https://interfax.com.ua/news/political/898572.html>.

в різних регіонах світу, зокрема в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, на африканському континенті тощо.

Конфронтація Захід-росія, спричинена агресією кремля проти України. З початку російської агресії (лютий 2014 р.) група західних країн — країни ЄС, США, Канада, Велика Британія, а також Японія, Австралія та інші держави продемонстрували солідарність з Україною, підтримку її територіальної цілісності. Ця група країн: (а) засудила російську агресію, не визнала анексію Криму і «приєднання» до РФ окупованих українських територій; (б) здійснює військову допомогу Україні, фінансово-економічну та гуманітарну підтримку; (в) зміцнює і поширює санкційну політику проти країни-агресора; (г) забезпечує захист і допомогу українським біженцям; (р) сприяє реалізації реформ в Україні тощо. Поступово сформувалася міцна коаліція держав світу, яка протистоїть країні-агресору.

Союзники України підтримують і просувають проукраїнські резолюції та рішення в рамках ГА ООН, ПАРЄ, ОБСЄ, МАГАТЕ, G7, G20, ОЧЕС, сприяють політичній ізоляції Москви, поширюють процес міжнародного визнання Росії спонсором тероризму. Російська інтервенція, з одного боку, надала потужного імпульсу для зміцнення ідеологічної солідарності та консолідації колективного Заходу. А з іншого — поглибилась протистояння між основними світовими гравцями, глобальне розмежування і поляризація світової спільноти.

Ескалація протистояння США-Китай. Загострюється конфронтація світових гравців — США і Китаю. Слід згадати створення у вересні 2021 р. військово-політичного альянсу США, Великої Британії й Австралії (AUKUS) для протистояння КНР в Індо-Тихоокеанському регіоні. Підвищив напругу у відносинах Вашингтона та Пекіна візит спікера Палати представників конгресу США Н. Пелосі у Тайвань (серпень 2022 р.). На фоні мілітаризації Китаю, постійного

збільшення його воєнного бюджету і посилення антиамериканської риторики керівництва КНР подальша ескалація конфлікту довкола Тайваню містить небезпеку силового китайсько-американського конфлікту з непередбачуваними наслідками.

Конфлікт США-Китай має ознаки системної глобальної кризи. У гостру політичну, торгово-економічну конфронтацію між Вашингтоном і Пекіном втягнуті окремі країни й регіони світу. Об'єктами такого суперництва дедалі більше стають країни Південно-Східної та Центральної Азії, Близького Сходу, Африки, Латинської Америки³.

Поляризація світової спільноти, глобальне розмежування демократичного світу і табору авторитарних країн. Російська агресія стала каталізатором небезпечного поглиблення глобального розмежування (політичного, економічного, ідеологічного) між цивілізованим, демократичним світом на чолі з США, ЄС, НАТО і табором країн, де домінують тоталітарні тенденції, культ особи, нехтування правами людини (росія, Китай, КНДР, Білорусь, Сирія).

У березні 2023 р. досить виразно матеріалізувався триваючий процес глобальної поляризації — консолідація демократичного світу та згуртування авторитарних країн.

Є підстави прогнозувати, що це протистояння на рівні «демократія-авторитаризм» буде обумовлювати особливості та динаміку світових тенденцій у ближчій перспективі. Причому саме політико-безпековий фактор постає визначальним у процесі подальшого розмежування і поляризації сучасного світу.

Такі лінії геополітичної конфронтації значною мірою визначатимуть як фарватер української зовнішньої політики, її цілі і пріоритети на світовій арені, так і коло стратегічних партнерів. Офіційний Київ має враховувати позиції та інтереси країн-партнерів у різних регіонах світу, координувати дії на регіональному і глобальному рівнях.

³ Більш детально див.: Роль і місце України в перспективних європейській та євроатлантичній системах безпеки. — Центр Разумкова, 2022 р. с. 4-9., https://razumkov.org.ua/images/2022/11/16/2022_Rolj_i_mistce_Ukr.pdf.

ДЕМОКРАТИЧНИЙ СВІТ	ТАБІР АВТОРИТАРНИХ КРАЇН
✓ США і Єврокомісія 10 березня виступили зі спільною заявою на підтримку України та задекларували спільні заходи з протистояння російській агресії в Європі. ✓ 20 березня Канада запропонувала ініціативу створення чотиристороннього партнерства з Японією, Південною Кореєю та США з метою спільного протистояння впливу Китаю і Росії. ✓ 23 березня Європейська Рада ухвалила резолюцію, де наголошує на непохитній підтримці України та рішуче засуджує військову допомогу агресору, що триває з боку Ірану та Білорусі. ✓ 28-30 березня за ініціативою США відбувся другий глобальний «Саміт за демократію 2023», у якому взяли участь лідери 120 країн. Захід присвячений просуванню демократії у світі, протистоянню авторитаризму.	✓ Самопроголошений президент Білорусі О. Лукашенко здійснив візити до Пекіна (2 березня 2023 р.) та Ірану (13 березня 2023 р.). З керівництвом цих країн підписано ряд документів стратегічного характеру. ✓ 15 березня в Москві відбулась зустріч Б. Асада і в. путіна з метою зміцнення російсько-сирійського партнерства. ✓ 21-22 березня глава КНР Сі Цзіньпін відвідав рф. Лідери країн підписали пакет з 14 двосторонніх заяв і угод стратегічного характеру. ✓ Тегеран оголосив про плани закупівлі російських винищувачів Су-35 і спільного будівництва у рф заводу з виробництва безпілотників. ✓ Відбулися спільні навчання військово-морських сил росії, Китаю та Ірану «Пояс безпеки-2023» в Оманській затоці.

2. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ВОЄННОЇ ДИПЛОМАТІЇ КИЄВА

Загалом цілі та завдання зовнішньої політики у період війни були сформульовані у заявах, виступах і рішеннях керівництва країни для внутрішньої аудиторії та на міжнародних майданчиках — зокрема на сесії ГА ООН, саміті Україна-ЄС, на засіданнях G7, Європейської Ради тощо. Найбільш детально пріоритети та цілі воєнної дипломатії окреслені у виступі Глави держави на Конференції послів України в грудні 2022 р.⁴

У максимально узагальненому вигляді можна виокремити деякі пріоритетні напрями зовнішньої політики Києва:

Залучення необхідних ресурсів (воєнних, фінансово-економічних, матеріально-технічних) для опору збройній експансії

рф. Це базове завдання і пріоритет зовнішньої політики країни. Одним з важливих здобутків стало створення спільно з країнами-партнерами у квітні 2022 р. контактної групи з оборони України (UDCG-«Рамштайн»), яка об'єднує понад 50 країн світу⁵. Держави-партнери постачають Україні досить широку номенклатуру зброї та військового обладнання.

Зокрема, за рік широкомасштабної війни союзники надали Україні понад 4 000 одиниць бронетехніки, артилерійських знарядь та інших систем озброєння⁶. Провідні позиції посідають США. Американська воєнна допомога протягом 2022 р. склала понад \$28 млрд⁷. Конгрес США затвердив додаткові \$45 млрд на 2023 р., з яких вже триває щомісячне виділення безпекової допомоги. Зокрема, у квітні 2023 р. Пентагон оголосив про черговий пакет військової допомоги для України обсягом у \$2,6 млрд⁸.

⁴ Щодня ви маєте відчувати, що від вашої роботи залежить життя людей і ситуація в нашій країні — виступ Президента на Конференції послів України. — Інтернет-представництво Президента України, 23 грудня 2022 р., <https://www.president.gov.ua/news/shodnya-vi-mayete-vidchuvati-sho-vid-vashoyi-roboti-zalezhit-80041>.

⁵ Ця група діє на американській авіабазі Рамштайн у Німеччині. У зустрічах Міністрів оборони беруть участь представники понад 50 країн-союзників України, причому це не лише країни ЄС та НАТО, а також і держави Африки, Близького Сходу, Азійсько-Тихоокеанського регіону тощо.

⁶ Ukraine Seeks Weapons to Beat Back Russia: Here's What It's Got. — Bloomberg, 15 January 2023, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-01-15/ukraine-seeks-weapons-to-beat-back-russia-here-s-what-it-s-got>.

⁷ Зокрема, за програмою Presidential drawdown військова допомога склала \$19,5 млрд, за програмою USAI — \$8,595 млрд, та \$225 млн за програмою FME. Див.: США є безумовним лідером надання допомоги Україні — Маркарова назвала цифри. — Укрінформ, 24 лютого 2023р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3674680-ssa-e-bezumovnim-liderom-z-nadanna-dopomogi-ukraini-markarova-nazvala-cifri.html>.

⁸ Biden Administration Announces Additional Security Assistance for Ukraine. — Department of Defense, April 4, 2023, <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3350958/biden-administration-announces-additional-security-assistance-for-ukraine/>.

Загальний обсяг військової допомоги Україні з боку ЄС (у т. ч. через створений Європейський фонд миру (EPF)) оцінюється приблизно у €12 млрд⁹. Важливим кроком є також запуск Місії ЄС із військової допомоги Україні (EUMAM Ukraine) для підготовки 30 тис. військових ЗСУ у 2023 р.¹⁰ Вагомою є підтримка інших країн-партнерів. Наприклад, Канада в період тривалої війни надіслала до України 3 500 т військової допомоги на суму понад \$1 млрд і навчила 35 тис. українських захисників у рамках операції UNIFIER¹¹.

Однак проблема регулярного і своєчасного постачання Україні зброї у необхідній кількості й за потрібною номенклатурою залишається гостро актуальною. На жаль, тривале зволікання з поставками танків, систем ППО, сучасних літаків, далекобійної ракетної техніки призвело, з одного боку, до масштабних людських і матеріальних втрат України, з іншого — ускладнило й уповільнило наступальні дії ЗСУ.

Акумуляція зовнішньої фінансової підтримки для стабілізації внутрішньої соціально-економічної ситуації в країні. Це важливий напрям української дипломатії. Наша країна під час агресії зазнала величезних людських та фінансово-економічних втрат¹². Водночас Київ змушений тримати великий військовий контингент на 1 000-кілометровому російсько-українському фронті і постійно збільшувати фінансування військових потреб¹³. Війна, на жаль, перетворила Україну на реципієнта зовнішньої донорської

допомоги, і фінансові надходження від країн-партнерів покривають приблизно третину витрат бюджету України¹⁴. Слід згадати, що Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль, презентуючи бюджет на 2023 р., зазначив, що «дефіцит бюджету у \$38 млрд розраховуємо переважно закрити завдяки підтримці наших міжнародних партнерів. Зокрема Євросоюзу, США та МВФ»¹⁵.

За цих умов завданням номер один для зовнішньої політики є активізація і розширення фінансово-економічної допомоги та гуманітарної підтримки України, ініціювання низки грантових програм, позик, кредитів і гуманітарних поставок. Варто нагадати, що за 2022 р. пряма бюджетна підтримка Україні з боку США у формі безповоротних грантів склала \$13 млрд, понад \$1,9 млрд — гуманітарна допомога. У 2023 р. — відповідні надходження від США складатимуть \$9,9 млрд та \$1,1 млрд допомоги на енергетичні потреби України, а також \$1,5 млрд на програми з економічної стабілізації України та початкову фазу відбудови¹⁶.

Загальний обсяг допомоги, наданий Україні ЄС та його державами-членами, нині становить близько €50 млрд, що включає фінансову, гуманітарну, екстрену, бюджетну та військову підтримку. У грудні 2022 р. Рада ЄС затвердила план надання Україні у 2023 р. регулярної макрофінансової допомоги обсягом до €1,5 млрд щомісяця, на загальну суму у €18 млрд¹⁷. Загалом з лютого по грудень 2022 р. ЄС поставив в Україну понад 77 тис. т гуманітарної допомоги¹⁸. ЄС також

⁹ Спільна заява за підсумками 24-го саміту Україна — ЄС. — Інтернет-представництво Президента України, 3 лютого 2023 р., <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-24-go-samitu-ukrayina-yes-80765>.

¹⁰ Місія EUMAM Ukraine діятиме на території країн-членів ЄС та матиме Оперативний штаб у Брюсселі. Мандат місії спочатку триватиме два роки, а фінансове забезпечення на цей період становитиме 106 млн євро.

¹¹ Канада доправила в Україну вже понад 3,5 тис. тонн військової допомоги. — Укрінформ, 2 березня 2023 р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3676880-kanada-dopravila-v-ukrainu-vze-ponad-35-tisaci-tonn-vijskovo-dopomogi.html>.

¹² Більш детально див.: Євроінтеграція в умовах війни: виклики і перспективи. Аналітична доповідь Центру Разумкова. с. 3., <https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf>.

¹³ Бюджет-23: армія, дороги і марафон. — LB.ua, 5 листопада 2022 р., https://lb.ua/economics/2022/11/05/534879_byudzheth23_armiya_dorogi_i_marafon.html.

¹⁴ Фінансова допомога від міжнародних партнерів: скільки Україна отримала на 1 жовтня. — Економічна правда, 6 жовтня 2022 р., <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/6/692303>.

¹⁵ Бюджет-2023: Шмигаль оприлюднив основні показники. — Слово і Діло, 3 листопада 2022 р., <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/03/novyna/finansy/byudzheth-2023-shmyhal-oprylyudnyv-osnovni-pokaznyky>.

¹⁶ США є безумовним лідером надання допомоги Україні — Маркарова назвала цифри. — Укрінформ, 24 лютого 2023 р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3674680-ssa-e-bezumovnim-liderom-z-nadanna-dopomogi-ukraini-markarova-nazvala-cifri.html>.

¹⁷ Рада ЄС схвалила допомогу Україні у розмірі €18 млрд. — Інтерфакс, 10 грудня 2022 р., <https://interfax.com.ua/news/general/877618.html>.

¹⁸ Євросоюз від лютого надіслав в Україну понад 77 тисяч тонн допомоги. — Укрінформ, 27 грудня 2022 р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3641783-evrosouz-vid-lutogo-nadislav-v-ukrainu-ponad-77-tisac-tonn-dopomogi.html>.

забезпечує доступ до товарів та послуг першої необхідності як у країнах ЄС, так і в Україні для цивільних осіб, які постраждали від російської агресії¹⁹.

Утвердження українського порядку денного в європейському та світовому дискурсі, просування інтересів країни на міжнародних майданчиках. Провідні країни світу і міжнародні інституції з початку російської інтервенції у лютому 2014 р. чітко визначили і послідовно здійснювали курс на підтримку України у протистоянні країні-агресору.

У період 2014–2023 рр. міжнародні структури ГА ООН, ПАРЄ, ОБСЄ, ЄС, НАТО G7 ухвалили низку резолюцій з вимогами зупинити російську інтервенцію, вивести окупаційні війська і забезпечити територіальну цілісність України. За сприяння країн-партнерів в жовтні 2022 р. Генасамблея ООН ухвалила історичну резолюцію «Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН», яка засуджує незаконні «референдуми» на окупованих територіях України та вимагає від росії скасувати анексію та вивести свої війська з території України²⁰.

Міжнародна ізоляція путінського режиму та політико-правове засудження російської агресії. За ініціативи України та країн-партнерів у 2022 р. активізувався процес політико-дипломатичної ізоляції країни-агресора, масштабного обмеження її участі у гуманітарних контактах, наукових і культурних обмінах, спортивних змаганнях тощо. Спільними зусиллями України та країн-партнерів росію позбавили членства в Раді ООН з прав людини, виключили зі складу Ради Європи, Всесвітньої туристичної організації ООН, керівної Ради Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO), позбавили головування в Комітеті Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, виключили з інших міжнародних організацій.

У світі поширився процес політико-правової кваліфікації рф як країни-терориста. Восени 2022 р. ПАРЄ, Європарламент і

Парламентська Асамблея НАТО оголосили росію державою-спонсором тероризму. Водночас ряд парламентів країн Європи визнали російський режим терористичним, а російську федерацію – державою-спонсором тероризму.

Подією геополітичного масштабу та історичного значення стало рішення судів Міжнародного кримінального суду від 17 березня 2023 р. про видачу ордерів на арешт президента росії в. путіна та дитячої омбудсменки м. львової-білової за незаконну депортацію дітей з України. Це рішення розповсюджується на 123 країни-учасниці Римського статуту і має вагомий морально-психологічний ефект для світової спільноти.

Санкції проти країни-агресора. Зміцнення і розширення міжнародного санкційного фронту проти країни-агресора є однією з основних складових воєнної дипломатії Києва. Колективний Захід та ряд міжнародних організацій у 2014 р. з початку російської агресії запровадили санкції, серед яких: а) комплекс обмежуючих заходів щодо різних секторів російської економіки (промисловість, енергетика, банківська сфера, ВПК та ін.); б) торговельні санкції; в) персональні санкції проти державно-політичного істеблішменту рф; г) візові обмеження.

Пакети санкцій, запроваджені країнами світу та міжнародними структурами, оновлюються і розширюються. Зокрема, у квітні 2023 р. Держдеп і Мінфін США у зв'язку з російською агресією проти України ввели нові санкційні обмеження щодо понад 120 фізичних та юридичних осіб у понад 20 країнах. Наприкінці лютого 2023 р. ЄС запровадив 10-й пакет санкцій щодо 121 фізичної та юридичної особи рф, який передбачає заборону експорту технологій на суму €11,4 млрд²¹.

Санкційна політика проти країни-агресора має важливий «стримуючий» ефект, відчутно позначається на стані російської економіки, соціальному почутті громадян.

¹⁹ ЄС продовжує надавати необхідну гуманітарну допомогу Україні. – Євроінтеграційний портал, 29 вересня 2022 р., <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/yes-prodovzhuje-nadavaty-neobhidnu-gumanitarnu-dopomogu-ukrayini>.

²⁰ Важливо те, що резолюцію підтримали 143 країни світу (п'ять держав – росія, Білорусь, Сирія, Північна Корея та Нікарагуа проголосували проти). Це рекордний рівень підтримки протистояння України проти російської агресії з 2014 р. Рішення ГА ООН свідчить про зростання світової солідарності з Україною і посилення політичної ізоляції країни-агресора.

²¹ ЄС ухвалив 10-й пакет санкцій проти РФ: що в ньому. – DW, 25 лютого 2023 р., <https://www.dw.com/uk/es-uhvaliv-10j-paket-sankcij-proti-rf-so-v-nomu/a-64819743>.

На жаль, санкції мають обмежений характер — Захід не наважився до запровадження повномасштабного ембарго на російські енергоносії та тотального відключення російської банківської системи від SWIFT. Нинішня санкційна політика на російському напрямі, принаймні поки що, не спричинила такого рівня економічних проблем, які б примусили змінити агресивну зовнішню політику кремля, зупинити широкомасштабну агресію в Україні.

Отже, пріоритетом України є збереження та зміцнення солідарної санкційної політики країн-союзників.

Залучення зовнішніх ресурсів для відновлення зруйнованої соціально-економічної, енергетичної інфраструктури внаслідок російської агресії. Це стратегічне завдання в цілому внутрішньої та зовнішньої політики країни. Українська влада висунула ряд ініціатив, здійснила низку акцій, ухвалила пакет відповідних рішень. Зокрема, в липні 2022 р. в Лугано відбулась міжнародна донорська конференція з питань відновлення України, в якій взяли участь понад 40 країн і 20 міжнародних організацій. Згодом Україна заснувала міжнародну благодійну платформу United24, до якої долучилися представники 110 країн світу. У вересні 2022 р. українська сторона презентувала План швидкого відновлення (*Fast Recovery Plan*) як для країни загалом, так і для окремих постраждалих регіонів. У жовтні В. Зеленський виступаючи на міжнародній конференції з питань відновлення України в Берліні, закликав країни-партнери заснувати «фінансовий Рамштайн» для відновлення, відбудови та модернізації України.

Своєю чергою, Уряд України заснував чотири спеціальні фонди: Фонд підтримки малого та середнього бізнесу, Фонд відновлення та трансформації економіки, Фонд

відновлення майна та зруйнованої інфраструктури, Гуманітарний фонд тощо²².

До проєктів відновлення України підключились ряд країн і міжнародних структур. Зокрема, в рамках групи G7 запланована фінансова допомога у розмірі понад \$5 млрд²³. Також фінансова підтримка надходить від ряду країн світу — США, Японії, Ісландії, Нідерландів та ін., а також від міжнародних структур, приватного бізнесу тощо. Запланована донорська допомога (€1 млрд) відновленню України з боку ЄС тощо. За інформацією Уряду, станом на лютий 2023 р. на спеціальному рахунку для швидкого відновлення України було акумульовано понад 17 млрд грн²⁴.

На жаль, нинішня зовнішня фінансова допомога поки що має локальний, обмежений характер і не співставна з масштабними завданнями повоєнного відродження України. У цьому плані актуальним є питання опрацювання юридично-правових засад конфіскації заморожених в різних країнах світу фінансових активів країни-агресора (€300 млрд)²⁵.

Захист прав громадян України за кордоном. Широкомасштабні бойові дії, масовані обстріли української території спричинили відтік цивільного населення (жінки, діти) за кордон. За даними ООН, станом на березень 2023 р. у країнах Європи перебуває понад 8 млн українців²⁶.

Підтримка і захист прав наших співвітчизників є пріоритетом української дипломатії, насамперед МЗС, його системи посольств і консульств. Важливим є те, що ЄС оперативно активував механізм тимчасового захисту для біженців з України, який надав право на перебування у країнах-членах і передбачав доступ до ринку праці, житла, соціального забезпечення, медичної допомоги, освіти

²² Фонди відновлення України. — Урядовий портал, <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini>.

²³ Франція, Німеччина та Великобританія нададуть додаткову підтримку Україні на суму понад \$5 млрд. — Інтерфакс, 15 квітня 2023 р., <https://interfax.com.ua/news/economic/904130.html>.

²⁴ На спецрахунок для відновлення України вже 17 млрд грн — Шмигаль. — Укрінформ, 16 лютого 2023 р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3671021-na-specrahunku-dla-vidnovlennja-ukraini-vze-e-17-milardiv-smigal.html>.

²⁵ У ЄС знайшли спосіб передати Україні заморожені резерви РФ. — Радіо Свобода, 26 січня 2023 р., <https://www.radiosvoboda.org/a/news-es-ukrajina-rezervy-rf/32241287.html>.

²⁶ В ООН порахували, скільки українських біженців перебуває у Європі. — Главком, 1 березня 2023 р., <https://glavcom.ua/country/society/v-on-porakhuvali-skilki-ukrajinskikh-bizhentsiv-perebuvaje-u-jevropi-911766.html>.

для мільйонів громадян України²⁷. Водночас оператори зв'язку ЄС та України запровадили доступний/безкоштовний роумінг між ЄС та Україною. Здійснене зниження комісій за послуги з переказу коштів в Україну, комісій до обмінних курсів євро або гривні. Нині тема захисту прав українських біженців є складовою стратегічного завдання — забезпечення безпекових, соціально-економічних умов для повернення наших громадян до України, тобто збереження національного людського капіталу.

3. ОСОБЛИВОСТІ, ДОБУТКИ ТА ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна прискорила прозахідну еволюцію зовнішньої політики України, вплинула на її цілі та завдання, стратегічні пріоритети на світовій арені, спричинила вдосконалення змісту, характеру та інструментарію української дипломатії. Ці трансформаційні процеси набули нової якості та масштабу під час широкомасштабної російської інтервенції. Ідеться про здійснення дипломатії «кольору хаки», підпорядковану завданням забезпечення зовнішніх умов для опору російській інтервенції.

Оцінюючи специфіку та особливості української зовнішньої політики в умовах війни, слід звернути увагу на наступні важливі аспекти.

Перше. Помітне зростання активності й ініціативності зовнішньої політики. Українська дипломатія поступово набула наступального, превентивного характеру. В умовах війни кардинально зросла швидкість зовнішніх процесів і подій, кількість перманентних загроз і викликів, що змушують до оперативної реакції. Водночас сформувалося коло країн-партнерів солідарних з Україною, і, відповідно, підвищилася

якість міжнародних контактів на різних рівнях. Зросла активність політико-дипломатичної боротьби з країною-агресором та її партнерами як безпосередньо, так і в різних регіонах світу, на міжнародних майданчиках тощо.

Важливим чинником є те, що українська сторона говорить зі світовою спільнотою «одним голосом». Російська агресія об'єднала позиції інституцій громадянського суспільства, державних структур, провідних і опозиційних партій, масмедіа, всіх гілок влади. Зараз ідеться про єдину консолідовану позицію України на світовій арені. Нинішній зовнішньополітичний курс, спрямований на опір російській агресії та прискорення руху до ЄС і НАТО, оцінюється позитивно і підтримується більшістю громадян країни.

Оцінки громадян і експертів²⁸

Більшість громадян України позитивно характеризують зовнішню політику української влади в умовах війни. Зокрема, 38% оцінюють її позитивно, 40% — скоріше позитивно. Аналогічними є позиції фахівців. 58% експертів позитивно оцінюють зовнішню політику влади, 33% — скоріше позитивно.

Українська дипломатія набула ініціативного характеру. Офіційний Київ запровадив ряд важливих міжнародних акцій і заходів, які підтримала світова спільнота. Зокрема, Україна організувала саміт «Кримська платформа» (серпень 2021 р.) який об'єднав 43 країни та міжнародні організації²⁹; ряд країн світу та міжнародних інституцій підтримали «українську формулу миру», яку В. Зеленський оприлюднив в жовтні 2022 р. на саміті G7; широкого світового резонансу набула українська гуманітарна ініціатива Grain from Ukraine для закупівлі продовольства для країн Африки та Азії, яку підтримали понад 30 країн. Київ у грудні 2022 р.

²⁷ За даними ООН станом на січень 2023 р. статус тимчасового захисту в країнах Європи отримали 4,8 млн біженців з України. Див.: Кількість біженців з України в Німеччині зі статусом тимчасового захисту зменшилася на 140 тис., що віддалило їхнє загальне число в Європі від 5 млн — ООН. — Інтерфакс-Україна, 4 лютого 2023 р., <https://interfax.com.ua/news/economic/889059.html>.

²⁸ Соціологічне опитування проведено соціологічною службою Центру Разумкова з 22 лютого по 1 березня 2023 р. лише на тих територіях, що контролюються Урядом України та на яких не ведуться бойові дії. Опитано 2 020 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Експертне опитування проведено соціологічною службою Центру Разумкова з 26 лютого по 15 березня 2023 р. Було опитано 40 експертів (працівники дослідницьких наукових установ та організацій, викладачі вищих закладів освіти, фахівці з питань міжнародних відносин обласних адміністрацій, фахівці Міністерства закордонних справ України, Офісу Президента).

²⁹ В жовтні 2022 р. відбувся Парламентський саміт «Кримської платформи», у якому взяли участь парламентські делегації 55 країн з різних регіонів світу (від держав ЄС до Японії, Канади і Нової Зеландії).

започаткував проведення міжнародних конференцій «UA: Права людини за темних часів», присвячених ролі міжнародних організацій у захисті прав людини в сучасних умовах. Україна також ініціювала створення міжнародного координаційного механізму «Dialogue Group» з питань притягнення до відповідальності за злочини, вчинені в Україні російськими окупантами. До плану створення міжнародного трибуналу з розслідування злочинів рф приєдналися вже 36 країн світу.

Друге. Безпрецедентна в історії української дипломатії інтенсивність і рівень міжнародних контактів. Під час війни довкола України поступово сформувалася нова політико-дипломатична ситуація, коли контакти вищого рівня з керівництвом провідних країн і авторитетних міжнародних структур стали повсякденною практикою. З початку широкомасштабної агресії спостерігається стабільно високий рівень й інтенсивність політичного діалогу з державами-партнерами. Зокрема, за словами В. Зеленського, лише за період з 21 грудня 2022 р. по 23 січня 2023 р. відбулось понад 30 раундів переговорів (у т. ч. не публічних) з лідерами держав-партнерів³⁰. Яскравим прикладом у цьому плані є перелік контактів на вищому рівні лише за лютий 2023 р.

ЗУСТРІЧІ ТА КОНТАКТИ НА ВИЩОМУ РІВНІ У ЛЮТОМУ 2023 р.

- ✓ Спільне засідання Уряду України та Єврокомісії.
- ✓ Два раунди переговорів з керівництвом ЄС.
- ✓ Візити до Києва Прем'єр-міністрів Швеції, Нідерландів, Італії, Іспанії.
- ✓ Зустрічі та переговори на вищому рівні з Президентами Франції, Польщі, Туреччини, Естонії, Казахстану, Кіпру, Філіппін, Пакистану, Уганди, Прем'єр-міністром Великої Британії, канцлером Німеччини, Прем'єр-міністром Норвегії тощо.
- ✓ Участь у засіданні Європейської Ради.
- ✓ Візит до Києва Президента США Дж. Байдена.
- ✓ Зустріч із директоркою-розпорядником МВФ К. Георгієвою.
- ✓ Візити делегацій конгресу США, кнесету Ізраїлю, парламенту Нідерландів.
- ✓ Участь у нараді лідерів G7.

Такий активний дипломатичний марафон, з одного боку, зміцнює і розширює політико-економічне, військово-технічне, гуманітарне співробітництво з державами в різних регіонах світу. Зокрема, протягом останнього часу з рядом країн ЄС на вищому рівні були підписані спільні заяви та декларації щодо підтримки просування України до ЄС і НАТО.

З іншого боку, активний міжнародний діалог сприяє зміцненню атмосфери довіри та дружніх особистих контактів з багатьма лідерами країн і провідними політиками. Є підстави стверджувати про покращення відносин у т. ч. на особистому рівні з керівництвом Польщі, країн Балтії, інших держав-членів ЄС, Великої Британії, Канади, США, Японії, з очільниками інституцій ЄС, НАТО, ООН, ПАРЕ, ОБСЄ тощо.

Також інтенсивні міжнародні контакти сприяють просуванню українських наративів на світовій арені та розширенню кола країн солідарних з Україною. Результатом активної дипломатичної роботи стало поступове зростання рівня міжнародної підтримки боротьби України проти російської агресії. Зокрема, в лютому 2023 р. 141 країна світу підтримала резолюцію ГА ООН «Принципи Статуту ООН, що лежать в основі досягнень всеохоплюючого, справедливого і сталого миру в Україні».

Третє. Запровадження нових інструментів публічної дипломатії. Ефективною новацією стало широке запровадження практики *прямих публічних звернень української влади на вищому і високому рівнях до громадськості країн різних регіонів світу*. Важливою є адресність таких виступів перед різними іноземними аудиторіями — політиками, науковцями, діячами культури, мерами міст, бізнесменами, підприємцями, аграріями, студентами та ін. Зокрема, Президент України за рік повномасштабної війни (лютий 2022 р. – лютий 2023 р.) виступав 12 разів перед студентами різних країн (зокрема, країн Європи, Австралії, Чилі, Японії тощо), а також звертався до учасників Каннського та Венеційського кінофестивалів, Литовської кінопремії, фестивалів «Каннські леви» та «Гластонбері». Загалом за цей період Президент України

³⁰ Лише у січні 2023 р. відбулись онлайн-переговори та очні зустрічі з Президентами Франції, Фінляндії, Туреччини, Німеччини, ОАЕ, Польщі, Литви, з Прем'єр-міністрами Швеції, Нідерландів, Британії, Канади, Норвегії, Люксембургу, а також з Генсеком НАТО Й. Столтенбергом, Президентом і віцепрезидентом Єврокомісії Урсулою фон дер Ляен і Ф. Тіммермансом.

виступив понад 170 разів перед іноземною аудиторією³¹.

Інший напрям — **адресні виступи перед парламентарями різних країн світу**. Цей інструмент українська дипломатія використовувала дуже активно. Зокрема, протягом минулого року глава держави виступив перед 33 іноземними парламентами (включно з промовами перед обома палатами конгресу США та парламента Великої Британії). Слід додати помітне зростання інтенсивності міжпарламентських обмінів між Україною і державами світу.

Також важливою особливістю впливу на світовий політичний істеблішмент стала *активізація участі української сторони у різномірних міжнародних акціях, конференціях, самітах і засіданнях*. Лише минулого року українська сторона на вищому рівні взяла участь у понад 80 таких заходах³². Зокрема, ідеться про просування українських інтересів на міжнародних майданчиках різного рівня — від засідання Генасамблеї ООН і самітів G7, G20 до форуму Bloomberg New Economy Forum, конференції Halifax International Security Forum, 104-го Конгресу мерів і голів муніципалітетів Франції тощо. При цьому, ряд міжнародних заходів було організовано спеціально на підтримку України. Ідеться про міжнародну конференцію високого рівня «Солідарні з українським народом», міжнародний симпозіум «Європейська ідея», саміт Україна-Оксфорд-2023 «Європейські горизонти для України» тощо. Також слід відзначити проведення в Києві IV міжнародного форуму «Креативна Україна: Сила стійкості», спрямованого на популяризацію і просування української культури у світі³³.

Активна діяльність України на міжнародних майданчиках сприяла зміцненню її позицій у світі, просуванню проукраїнських ініціатив, покращенню міжнародного іміджу країни, розвитку дво- та багатосторонніх контактів.

Четверте. Намагання розширювати та зміцнювати політико-дипломатичну присутність у «проблемних» для України регіонах світу. У 2022 р. МЗС почав запроваджувати нові Африканську й Азійську стратегії. У 2023 р. має бути ухвалена і залучена на практиці Латиноамериканська стратегія³⁴. На Конференції послів України (грудень 2022 р.) В. Зеленський серед ключових географічних напрямів зовнішньої політики відзначив «ті регіони і континенти, де наші інтереси поки що представлені менше, ніж нам необхідно для блага України й нашого захисту від агресії росії. Зокрема, це Африка... Вже визначені 10 держав, де будуть відкриті нові посольства України в Африці». Також були згадані Латинська Америка, Індія, інші азійські країни, Південно-Східна Азія тощо³⁵.

Слід зазначити, що у 2022-2023 рр. помітно зросла інтенсивність контактів і переговорів на високому і вищому рівнях з керівництвом африканських і латиноамериканських країн. Зокрема, В. Зеленський мав зустрічі та переговори з лідерами ряду африканських країн (у т. ч. лобіюючи ідею проведення в Україні саміту «Україна-Африка»). Позитивний резонанс мала й ініціатива здійснення Україною гуманітарної допомоги Африці в рамках програми Grain from Ukraine. Також відбулись переговори з Президентами Чилі, Бразилії, Аргентини тощо. Глава МЗС України в жовтні 2022 р. здійснив перше в

³¹ Сила Слова. Зеленський виступав з початку війни понад 560 разів. Як його промови вплинули на Україну і світ. — Форбс-Україна, 24 лютого 2023 р., <https://forbes.ua/war-in-ukraine/sila-slova-zelenskiy-vistupav-z-pochatku-viyni-ponad-560-raziv-yak-yogo-promovi-vplinuli-ukrainu-ta-svit-24022023-11965>.

³² Там само.

³³ Водночас покращенню іміджу України, поширенню її відомості у світі сприяло присудження міжнародних премій представникам України, їх перемога в авторитетних рейтингах. Зокрема, у грудні 2022 р. Україна отримала премію за відданість демократії Madeleine K. Albright Democracy Awards, нагороду The Hillary Rodham Clinton Awards Джорджтаунського інституту миру та безпеки. Також відзначили лідерство України у своїх рейтингах авторитетні 3MI — Time, Politico, The New York Times.

³⁴ Кулеба: Цього року Латинська Америка буде в нас у пріоритеті. — Інтерфакс, 4 січня 2023 р., <https://interfax.com.ua/news/general/882485.html>.

³⁵ Щодня ви маєте відчувати, що від вашої роботи залежить життя людей і ситуація в нашій країні — виступ Президента на Конференції послів України. — Інтернет-представництво Президента України, 23 грудня 2022 р., <https://www.president.gov.ua/news/shodnya-vi-mayete-vidchuvati-sho-vid-vashoyi-roboti-zalezhit-80041>.

історії української дипломатії турне країнами африканського континенту³⁶. Паралельно відбулась серія переговорів керівництва МЗС з дипломатами й урядовцями Мексики, Белізу, Гватемали, Сент-Люсії тощо. У лютому 2023 р. уперше в історії двосторонніх відносин Києва і Ер-Ріяд відбувся візит в Україну делегації Королівства Саудівська Аравія на чолі з Міністром закордонних справ.

Загалом, стратегічне значення активізації української дипломатії в цих регіонах пояснюється: (а) важливістю просування торгово-економічних інтересів України, реалізації її потенціалу в аграрному виробництві, машинобудівництві, енергетиці, IT-сфері та ін.; (б) протистоянням російській експансії в цих регіонах; (в) забезпеченням підтримки країнами Азії, Африки, Латинської Америки українських інтересів на міжнародних майданчиках, насамперед в рамках ГА ООН.

Але слід підкреслити, що ефективність вітчизняної дипломатії на згаданих напрямках навіть в мирний час обмежувалася через брак ресурсів і кадрів. І ці проблеми стали ще більш актуальними за часів війни.

П'яте. Зосередження ключових напрямів зовнішніх відносин на президентському рівні. Огляд політико-дипломатичної практики офіційного Києва у воєнний час дає підстави стверджувати, що загалом процес розробки рішень, запровадження ініціатив і акцій у зовнішньополітичній сфері значною мірою зосереджений в офісі Президента.

У цьому контексті варто нагадати, що напередодні широкомасштабного вторгнення, наприкінці грудня 2022 р., набув чинності Указ Президента «Питання координації зовнішньополітичної діяльності держави», згідно з яким МЗС «забезпечує координацію діяльності державних органів у сфері зовнішніх зносин», «надає методичну, консультаційну, інформаційну допомогу державним органам з відповідних питань», тобто фактично спрямовує і контролює дії виконавчої влади на світовій арені³⁷.

Але в умовах широкомасштабної агресії, режиму воєнного стану та переходу країни (у т. ч. системи державного управління) на воєнні рейки спостерігаються певні тенденції концентрації зовнішньополітичної активності на президентському рівні. Зокрема, здійснюється основна комунікація зі стратегічними партнерами України — США, Великою Британією, Канадою, Туреччиною, Японією, провідними країнами ЄС тощо. Офіс Президента також курирує процеси європейської і євроатлантичної інтеграції, забезпечує контакти з провідними міжнародними інституціями (ООН, ЄС, НАТО, G7, G20 МАГATE тощо).

Водночас, відзначаючи певні домінуючі позиції президентської команди, слід підкреслити значущість і вагомість ролі та внеску в здійснення зовнішньої політики країни Верховної Ради (зокрема, ухвалення важливих проєвропейських законів, рішень щодо євроатлантичної інтеграції країни, правових актів і заяв у сфері зовнішніх відносин тощо). Важливим напрямом є інтенсифікація міжпарламентських контактів на двосторонньому рівні та на міжнародних майданчиках (Європарламент, ПАРЕ, ПА ОБСЄ, ПАЧЕС тощо). Зокрема, стратегічне значення для України мало проведення у квітні 2023 р. спільного засідання Верховної Ради та Європарламенту.

Своєю чергою, на урядовому рівні, за участю профільних міністерств і відомств здійснюється різнорівнева практична діяльність на світовій арені як щодо забезпечення ресурсів для опору інтервенції та підтримки внутрішньої стабільності, так і для розвитку співробітництва з країнами-партнерами і міжнародними інституціями. Актуальними прикладами є проведення спільного засідання Уряду України і Єврокомісії (лютий 2023 р.), завершення переговорів глав Урядів України та Канади щодо нової угоди про вільну торгівлю (квітень 2023 р.).

Шосте. Здійснення кадрових трансформацій. Переведення на «воєнний режим» МЗС і системи понад 110 дипустанов України

³⁶ Зокрема, Д. Кулеба зустрівся з Президентом Республіки Сенегал М. Салом і відкрив у Дакарі українсько-сенегальський бізнес-форум. Також відбулись перемовини з Президентом Гани і керівництвом Кот-д'Івуару, де глава МЗС України взяв участь у бізнес-форумі понад 20-ти українських та івуарійських компаній. На жаль, турне було перерване через масовану ракетну атаку на Україну 10 жовтня 2022 р.

³⁷ Див.: Указ Президента № 671 «Питання координації зовнішньополітичної діяльності держави» від 22 грудня 2021 р., <https://www.president.gov.ua/documents/6712021-41005>.

у світі є однією зі складових опору зовнішній агресії. Зрозуміло, що у воєнний час дипслужба має бути розумно милітаризованою, мобільною, необтяжливою для бюджету і зорієнтованою на пріоритети воєнної дипломатії. Останнє стосується як профільних підрозділів центрального апарату, системи посольств і представництв України, так і Ради експортерів та інвесторів при МЗС.

У цьому контексті знаковим стало звільнення Президентом України 31 березня 2022 р. посла в Королівстві Марокко через неналежне забезпечення інтересів безпеки. В. Зеленський прокоментував таке перше кадрове рішення наступним чином: «Не буде зброї, не буде санкцій... то шукайте іншу роботу»³⁸. Де-факто була запроваджена жорстка матриця оцінки ефективності роботи дипломатичних установ (і МЗС в цілому) у воєнний час. Загалом ідеться про інтегральну мету воєнної дипломатії Києва — ефективне забезпечення зовнішніх умов для опору російській експансії.

Однак слід зауважити, що в умовах війни та різкої інтенсифікації дипломатичних контактів загострилася традиційна проблема кваліфікованих кадрів для МЗС. Через дефіцит фахівців тривалий час були вакантними посади послів у Китаї, Індії, Бразилії, Ірані тощо. Нині немає керівників диппредставництв у ряді держав. Саме через «кадровий голод» глава МЗС 13 березня 2023 р. вперше в історії національної дипломатії оголосив відкритий конкурсний набір послів у 20 країн в різних регіонах світу³⁹. З одного боку, така кадрова новація має неоднозначний характер з огляду на політичну вагу посади повноважного посла в іноземній країні. А з іншого — деякі відповідні кадрові рішення викликали досить негативний резонанс — зокрема, призначення нового посла в Болгарії. Очевидно, потребують вдосконалення процедури призначення керівників дипломатичних представництв, зокрема, залучення профільних комітетів Верховної Ради до процесу призначення послів України.

4. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ДЕЯКІ ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

Узагальнюючи особливості та специфіку воєнної дипломатії Києва, слід зазначити, що трансформація пріоритетів, характеру та засобів української зовнішньої політики в умовах широкомасштабної війни відбувається на фоні та під впливом ескалації небезпечних взаємопов'язаних конфліктів — гострої конфронтації колективного Заходу і росії, спричиненої агресією кремля проти України, зростаючого протистояння США-Китай і глобального конфлікту демократичного цивілізованого світу та табору авторитарних країн.

Під час широкомасштабної війни українська зовнішня політика поступово набула активного, наступального характеру, помітним є зростання ініціативності й оперативності дій офіційного Києва. Спостерігається безпрецедентна інтенсивність і масштаб міжнародних контактів. Діалог високого та вищого рівня з керівництвом провідних країн і авторитетних міжнародних структур, ставши регулярною дипломатичною практикою, зміцнив рівень довіри та приніс нову якість відносин з країнами-партнерами.

Важливою рисою є використання нових інструментів публічної дипломатії. Ефективною новацією стало широке запровадження практики прямих публічних звернень української влади на вищому і високому рівнях до громадськості країн різних регіонів світу. Слід також зазначити, що українська влада в складних умовах війни намагається зміцнювати політико-дипломатичну присутність у «проблемних» для України регіонах світу (Африка, Латинська Америка, Близький Схід тощо), розширювати коаліцію країн, солідарних з Україною.

Специфічною рисою воєнної дипломатії є те, що процес генерації рішень, ініціатив і акцій значною мірою зосереджений в офісі Президента. Водночас не менш важливою є зовнішньополітична активність Верховної

³⁸ Послів України у Грузії та Марокко відкликано, бо не працюють, як треба — Зеленський. — Українська правда, 31 березня 2022 р., <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/31/7335915/>.

³⁹ Сайт МЗС — Відкритий набір послів — <https://mfa.gov.ua/vacancies>.

Ради, Уряду, профільних міністерств і відомств, насамперед МЗС. При цьому слід зауважити, що **за умов війни та активізації дипломатичних контактів загострилася традиційна проблема кваліфікованих кадрів для зовнішньополітичного відомства.**

В умовах широкомасштабної війни пріоритетом національної дипломатії є забезпечення консолідованої й сильної політики України та коаліції країн-партнерів, спрямованої на ефективний опір російській агресії, зміцнення партнерства у політико-дипломатичній, безпековій, соціально-економічній, гуманітарній сферах тощо. З огляду на це, українська сторона має зосередити зусилля на наступних напрямках.

- ✓ Зміцнення на двосторонньому рівні і в рамках міжнародних організацій (ЄС, НАТО) і утворень (група «Рамштайн») військово-технічного співробітництва з країнами-союзниками з різних регіонів світу для: (а) забезпечення оперативного та регулярного постачання озброєнь для України за необхідною номенклатурою; (б) активізації процесу переходу українського оборонного сектору на стандарти НАТО і створення з державами-партнерами спільних підприємств оборонно-промислового комплексу.
- ✓ Ефективне застосування потенціалу двосторонніх контактів і можливостей міжнародних інституцій (у т. ч. в рамках створених фондів) з метою акумуляції ресурсів для подальшої стабілізації внутрішньої соціально-економічної ситуації у країні та поступового відновлення зруйнованої інфраструктури.
- ✓ Використання високого рівня й інтенсивності міжнародних контактів для просування національних інтересів і утвердження проукраїнського порядку денного на світовій арені (зокрема в рамках ГА ООН, ОБСЄ, Ради Європи, ЄС, НАТО). Залучення з цією метою регіональних форматів співробітництва, у т. ч. ОЧЕС, Європейської політичної спільноти, «Люблінського трикутника», українсько-турецької «квадриги», новоствореної діалогової платформи

Україна-Молдова-Румунія тощо; зміцнення міжнародних антиросійських санкцій; сприяння глобальній ізоляції путінського режиму і політико-правового засудження злочинів країни-агресора. В цьому плані необхідно нарощувати дипломатичні зусилля щодо аргументованого відстоювання і лобіювання ідеї створення спеціального міжнародного трибуналу та максимального розширення групи країн, які підтримують цю ініціативу.

- ✓ Забезпечення необхідних умов для набуття нової якості та рівня відносин з ЄС і НАТО. Для цього українській стороні слід здійснити наступне.

По-перше, з урахуванням результатів проміжного неофіційного моніторингу ЄС (травень-квітень 2023 р.) забезпечити до осені (жовтень) вдосконалення і завершення вже реалізованого комплексу відповідних реформ, заходів та ініціатив в рамках виконання пакету рекомендацій Єврокомісії (реформа судової системи, боротьба з корупцією і відмиванням коштів, втілення антиолігархічного закону, вдосконалення національного законодавства у сфері медіа тощо). Виконання цього «домашнього завдання» відкриватиме можливість започаткування переговорного процесу про вступ України до ЄС наприкінці 2023 р. – початку 2024 р. При цьому, зміцнюватиме позиції Києва активне продовження проєвропейських реформ з імплементації положень Угоди про асоціацію Україна-ЄС. Зокрема, слід зосередити зусилля на найбільш проблемних напрямках — фінансове співробітництво і боротьба з шахрайством, захист прав споживачів, транспорт, транспортна інфраструктура тощо.

По-друге, важливим завданням стратегічного характеру є інтенсифікація інтеграційних процесів на євроатлантичному напрямі з огляду на наближення запланованого на липень 2023 р. саміту НАТО. У цьому контексті доцільним і продуктивним виглядає активне продовження запровадженої офіційним Києвом практики ухвалення з лідерами країн НАТО двосторонніх заяв і декларацій щодо підтримки приєднання України до Альянсу.